

רשק
שיעורי
תורה

היכלי תורה

ערש"ק אמור טז אייר תשע ♦ דף היומי בבלי: סנהדרין עז ירושלמי: דמאי ג

וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפרים הוא וגו' כי כל הנפש אשר תענה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה וגו'

נושאי הדף בעלון

כיבוי דליקה על ידי מכשיר וכח כחו

נאמנות הרופאים.....סנהדרין עז

אם בעל החוב של הנרצח יכול לגבות את דמי הפיצויים.....סנהדרין עח

עשיית כפרות לעובר והזכרת העובר ב'מי שברך'.....סנהדרין עט

התרחקות מליהנות מקופה של צדקה.....סנהדרין פ

ריבוי שמות לאדם אחד.....סנהדרין פא

כבוד הכהונה בזמן הזה שאין בגדי כהונה.....סנהדרין פב

כפתור ופרח.....עמוד 5

לשון הפסוק כי כל הנפש אשר לא תענה צריכה ביאור, ומה היה מקרא חסר אילו היה אמר וכל הנפש אשר לא תענה. גם מה שאמר הכתוב 'בעצם היום הזה' צריך הסבר, מה נשתנה יום הכפורים שהדגישה התורה כך, מה שלא נאמר כן בשאר מועדות.

והנה נחלקו תנאים בכפרתו של יום הכפורים אם הוא מכפר דוקא עם התשובה או גם בלי התשובה. דעת רבי הובאה בבבלי (שבועות יג א): תניא, רבי אומר על כל עברות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכפורים מכפר, חוץ מפורק עול. ואמרו בגמרא, מודה רבי בכרת דיומא, שאף על פי שיום הכפורים מכפר על כל העברות גם בלא עשה תשובה, מכל מקום אם עשה מלאכה או לא התענה ביום הכפורים עצמו, על כך אין יום הכפורים מכפר, דאי לא תימא הכי, ככרת דיום הכפורים לרבי לית ליה, שהרי מיד כשעבר ואכל או עשה מלאכה נתכפר לו חטאו, ועל כרחך אין יום הכפורים מכפר על אכילה ומלאכה בו ביום.

זה פירוש הפסוק: 'וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפרים הוא', כלומר, שלא יעלה על דעתך לומר אעשה מלאכה ויום הכפורים מכפר, אין הדבר כן, שעשיית מלאכה ביום הכפורים אינה כשאר עברות שיום הכפורים מכפר עליהן, כיון שהיא פוגעת ועומדת בסתירה לעצמו של יום וקדושתו, ולכן 'כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה, וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה והאבדתו' וגו'

עפ"י דברי שאול

כיבו דליקה על ידי מכשיר וכח כחו

בשו"ת זרע אמת (ח"א סי' מד) דן בדבר מה שעשו האומנים בעירו כלי לכיבו דליקות, שהיה פועל כך, היו ממלאים תיבה אחת מים, ובתיבה היה קבוע ברזל מסתובב שהיו לו ארבעה בתי ידיים, וארבעה בני אדם היו מניעים את הברזל כל אחד בבית יד שלו, והמים עולים על ידי תנועה זו בצינור של עור ארוך הרבה, גבוה מעל גבוה, ואדם אחד אחוז בראש הצינור אשר על ראשו תקוע צינור קטן של מתכת, ומטה ידו אל אשר יחפוץ לכבות הדליקה. וכאשר תארע דליקה, גם קהילת היהודים שולחת במצות השר יהודים מסוימים לבוא בתוך הבאים להשתדל לכבות הדליקה. ונשאל אם יארע דליקה בשבת, אם יכולים היהודים להניע את הברזל הנ"ל, או שמא אסור משום מכבה, ואם עשו כן אם צריכים כפרה כמחלל שבת בשוגג.

ובתשובתו האריך בדיני גרם כיבו, שלכאורה נראה שיש בדבר סתירה בין סוגיות הגמרא, שבמסכת שבת (קכ:) למדו מהפסוק (שמות כ ט) 'לא תעשה כל מלאכה' שעשיה היא שאסורה אבל גרמא מותר, ומבואר בגמרא שם שמטעם זה מותר לעשות מחיצה בפני הדליקה אפילו מכלי חרס חדשים מלאים מים שודאי יתבקעו כשתגיע אליהם הדליקה, שגרם כיבו מותר, וכן פסק בשו"ע (סי' שלד סכ"ב), והרמ"א הוסיף שדווקא במקום הפסד מותר. ומאידך במסכת בבא קמא (ס.) הקשו למה בליבה ולבתה הרוח פטור בנזיקין, ולמה אינו כזורה ורוח מסייעתו שחייב בשבת, ונאמרו בזה בגמרא כמה תירוצים, ורב אשי מסיק שלא אמרו שזורה ורוח מסייעתו חייב אלא לענין שבת שמלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל בנזיקין כיון שגרמא בעלמא הוא גרמא בנזיקין פטור. ונחלקו שם הראשונים אם למדים ממלאכת זורה לחייב גם בשאר מלאכות שנעשות בדרך גרמא, ובשלמא לדעת הרא"ש (שם סי' יא) שדווקא בזורה חייבה התורה אף על פי שאין המעשה על ידו בלבד כיון שעיקר עשיית זורה הוא ע"י הרוח, אבל בשאר המלאכות חייב רק על מעשיו לבד ובגרמא פטור, נחא שגרם כיבו ע"י גרמא מותר. אך לפירוש ר"ח ועוד ראשונים שאר מלאכות למדים מזורה לחייב בגרמא, קשה כיבו דליקה שמותר באופן הנ"ל.

ותירץ בזרע אמת, שיש חילוק בין גרמא של כיבו דליקה ע"י הכלים לבין זורה שמסתייע ברוח, שבגרם כיבו שהתירו הנחת כלים אינו עושה מעשה בשעת המלאכה, רק עושה מעשה ולאחר זמן ע"י אותו מעשה גרם שתעשה המלאכה מאליה ע"י דבר אחר, וזוהי גרמא המותרת אף לענין שבת. אבל כשעושה המלאכה עצמה ע"י פעולתו, אע"פ שנעשית המלאכה בסיוע דבר אחר חייב, כמו בזורה והרוח מסייעתו שהוא עושה המעשה בעת עשיית המלאכה רק שמסתייע ע"י הרוח.

ומעתה דן בזרע אמת שבנידון השאלה אינו נחשב כגרמא קרוב, אלא כגרם רחוק, שהאנשים המניעים את הברזל אינם מוליכים את המים לכבות את האש בכח ראשון אלא בכח שני, כמבואר בסוגייתנו שמי שכפת את חבירו והטה לעברו זרם מים נחשב הדבר לחצים שלו וחייב משום רוצח, והיינו דווקא בכח ראשון, אבל בכח שני גרמא בעלמא הוא. ולכן אף המניע את הברזל אינו נחשב כמכבה בכחו אלא בכח שני, שעל ידי תנועת הברזל גורמים רק שיעלו המים באופן שהאוחז את הצינור למעלה מטהו למקום שרוצה לכבות את האש, ואין זה אלא כמניח כלים מלאים מים לפני האש שגרם כיבו הוא ומותר. [ועיי"ש במה שדן עוד להתיר מדין מסייע ומדין מה שנעשה על ידי כמה אנשים, עיי"ש]. ואף על פי שהרמ"א לא התיר גרם כיבו אלא במקום הפסד וכנ"ל, מכל מקום לדעתו של הזרע אמת יש מחלוקת הפוסקים בדבר ועיקר ההלכה היא כדעת המקילים, וגם אם מחלוקת שקולה היא מכל מקום ספק דרבנן הוא ויש להקל בזה [וראה מש"כ בזה בשעה"צ (סי' תקיד ס"ק לא) בשם הט"ז שלא מצאנו חבר לדברי הרמ"א שכתב שלא התירו גרם כיבו אלא במקום הפסד].

ולמעשה כתב שלכתחילה אין ראוי להתיר לכבות הדליקה באופן זה, משום שנראה לאנשים כאיסור, אבל בדיעבד אין להעניש למי שעשה כן, לפי שעל פי עיקר הדין ברשות עשה ואין בו איסור.

נאמנות הרופאים

במקומות רבים דנו הפוסקים בנאמנות הרופאים הן יהודים והן נכרים, בדברים שיש להם נפקא מינה להלכה, ואם מקבלים דבריהם בתורת ודאי או רק כספק ובצירוף ראיות אחרות, ואם מקבלים דבריהם רק לחומרא ולא לקולא וכיוצ"ב. ובשו"ע (יו"ד סי' קפז ס"ח) כתב שיש מסתפקים ברואה דם מחמת תשמיש אם מותר לסמוך על הרפואה לשמש אח"כ, ויש מי שמתיר אם אמר לה רופא ישראל שנתרפאת, ואם תראה האשה שפסק דם וסתה וראייתה על ידי הרפואות, וניכר שהועילו, יש לסמוך אף על נכרי. ומבואר שיש מהפוסקים המסופקים אם יש לסמוך על נאמנות הרופאים. ובשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' סה) כתב שאפשר שהספק הוא רק ברופא אחד, שאף שהרופא הוא יהודי כשר ואין לחוש שמשקר במזיד, מ"מ חוששים שטעות נזדמנה לו וכמדומה לו שנתרפאה ובאמת לא נתרפאה, כיון שהיא מכה וכאב בתוך חלל הגוף, ובפרט שאפשר בבדיקה וכמו שנתבאר בשו"ע (שם ס"ב), ולמה נסמוך על הרופא במקום שאפשר לברר. אבל בשני רופאים אפילו אם רק אחד מהם ישראל והשני נכרי סומכים עליהם בודאות משום שבשנים אין חוששים לטעות [ועיי"ש מה שכתב עוד לדון בענין חשש בדדמי בשנים המסיחים לפי תומם]. אמנם בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' קעה) חלק על סברא זו ונקט שאף במאה רופאים יש להסתפק לפי דעה זו אם הם נאמנים, שגם במאה אנשים חוששים שטועים בדבר הדומה להם. [וע"ע במה שכתב החתם סופר בענין נאמנות הרופאים שם סימן קנ"ה, סימן ק"ס, וסימן קע"ג].

והנה במשנתנו תנן, המכה את חבירו בין באבן בין באגרוף, ואמדוהו למיתה והיקל ממה שהיה ולאחר מכאן הכביד ומת, חייב. רבי נחמיה אומר פטור שרגלים לדבר. ונתבאר באליבא דהילכתא שהרמב"ם פסק כת"ק שחייב, ופירש מה שאמרו 'שרגלים לדבר' שהוא טעמו של ת"ק שחייב כיון שרגלים לדבר שמחמת המכה מת, ולא כמו שפירש רש"י שהוא טעמו של ר' נחמיה שפטר. ובספר הון עשיר הביא שדעת הרמב"ם מיוסדת על הירושלמי (כאן) שהופך לשון המשנה, וגורס 'ר' נחמיה פטר וחכמים מחייבים מפני שרגלים לדבר'. וכתב בשו"ת יהודה יעלה (יו"ד סי' קצג), שלדברי הרמב"ם מבואר שאין הרופאים נאמנים במה שאמדוהו ולכן אינו חייב לת"ק אלא בצירוף מה שרגלים לדבר שמחמת המכה מת, אלא שיש לומר שהטעם שאין סומכים על הרופאים הוא משום שספק נפשות להקל ואין להרוג מספק את הרוצח, או משום גזירת הכתוב שלמדוה ממה שנאמר (שמות כא יט) 'ונקה המכה', ועל כל פנים אין מסוגייתנו הוכחה שהרופאים נאמנים. אך לפי פירושו של רש"י קשה, שלדעתו ת"ק מחייב גם בלי שיהיו רגלים לדבר שמחמת המכה מת, והוא רק משום אומד הרופאים, ומבואר שמאמינים לרופאים אפילו לענין הריגתו של הרוצח, ומוכח שהרופאים נאמנים בלי ספק.

וכתב ביהודה יעלה שיש ליישב גם שיטת רש"י עם דעת הסוברים שאין לרופאים נאמנות, שרש"י (ד"ה ואמדוהו) כתב שבית דין הם שאמדוהו למיתה, ומשמע בהדיא שכונתו לשלול אומדנות הרופאים שלא לסמוך עליהם, אלא הב"ד אמדוהו למיתה ולכן דנין את המכה לחייבו מיתה. ומטעם זה בית דין סמוכים כסנהדרין שדנין דיני נפשות ודיני מלקות שהצריכה תורה בהם אומד על המוכה ועל הנלקה, צריכים להיות בקיאים בחכמת הרפואה עכ"פ בחלק זה, להבחין ולשער כח האיש המוכה והנלקה, שהב"ד הם האומדים בכח ההשערה שלהם כפי דעת ורוחב לבבם במשמוש דפיקת העורקים, ואין כאן ראייה נגד הפוסקים שסוברים שאין נאמנות לרופאים. והנה שכתב הרמב"ם (סנהדרין פ"ב ה"א) שאין מעמידין בסנהדרין בין בגדולה בין בקטנה אלא אנשים חכמים ונבונים, מופלגין בחכמת התורה בעלי דעה מרובה, יודעים קצת משאר חכמות כגון רפואות וכו' כדי שיהיו יודעים לדון אותם, ומבואר שהסנהדרין דנו בעצמם בידיעת הרפואה שידעו ולא היו סומכים על רופאים אחרים.

אם בעל החוב של הנרצח יכול לגבות את דמי הפיצויים

ובחזון איש (ב"ק ס"י י"ט ס"ק טו) נקט שההלכה היא כחזקיה שישאל שהרג אינו חייב בדמי הנהרג, ושאינן הטעם בזה משום קם ליה בדרכה מיניה אלא [כפירוש התוס' הנ"ל] משום שאין דין נזקין במיתת בן חורין, וכתב שדין זה הוא בין בישראל שהרג ישראל אחר, ובין בבן נח שהרג ישראל.

ולפי זה כתב שאם היורשים לקחו ממון מיד הרוצח כדי שיהיה כעין פיצוי לדם הנשפך, אין בעלי חובו של הנהרג גובים מהם, שאין כאן ירושה כלל, שאין הרוצח חייב דמים ואין דמים אלו אלא שכר החניפה. ואפילו אם קבעו בדיניהם לשלם גם כסף בשביל הנהרג אין בעל חוב גובה מהם, ואינו דומה לכופר שמשלם בעל השור שהרג אדם, שכופר הוא חיוב שחייבה התורה והגדר שחייבה התורה הוא שיחשב כירושת המת, אבל ברוצח שפטור מדין תורה מדמי הנהרג, גם אם נתחייב מדיניהם אין בכח דיניהם להחשיבו כחוב השייך לאביהם ושיהיו בו דיני ירושה, שהסכס דיניהם אינו אלא לחייב לתת ליורשים, אבל אין כאן דיני ירושה. וכתב שזה דלא כמו שהובא במשנה למלך (מלוה ולוה פכ"א ה"א) לדמותו לכופר.

ובפתחי חושן (ירושלמי ואישות פ"א הערה סד) דן בדיני ירושה בדמי הנהרג, אם היורשים מחלקים אותם לפי דיני ירושה שבתורה שהבנים קודמים לבנות והאלמנה אינה יורשת, או שמא כיון שאינו ממזוני של המת אין יורשים אותו בדיני ירושה אלא ינהגו בו כמנהג המדינה בירושה.

והסתפק אם דברי החזון איש הם רק לענין בעל חוב או גם לענין סדרי הירושה, שאפשר שכיון שגדרו של חוק דיניהם הוא לתת את הממון ליורשים, עניינו של החוק הוא לנהוג בו כמו שנוהגים בכל הירושה, וזוכים בו אותם שנחשבים יורשים על פי התורה, ולא אמר החזון איש אלא שאין בכח דיניהם להחשיב ממון זה כאילו זכה בו המת והורישו ליורשיו, שזה רק ביכולת התורה לקבעו, אבל יש בכח דיניהם לקבוע שהיורשים יקבלו ממון זה, והקביעה מי הם היורשים תהיה על פי דיני התורה.

ובקובץ מבית לוי (ח"ז עמ' קלד, והובא גם בפתחי חושן שם) דן הגרמ"מ שפרן בדין מי שנהרג בתאונת דרכים בחו"ל, והחוק באותה מדינה קובע שההורג חייב לנהרג פיצויים, ופיצויים אלו עוברים בירושה לפי חוקי הירושה של אותה מדינה, כלומר שיש בזה חוק נזקין שנהג חייב פיצויים לנהרג, וחוק ירושה שקובע מי יורש נכסי הנהרג, וחוב זה נכלל בנכסיו ועובר ליורשים.

והשאלה אם כסף זה הוא ליורשים בדיני ישראל או ליורשים לפי דיניהם שכולל גם האלמנה והבנות. ותלה נידון זה במחלוקת התוס' עם רש"י והגהות אשר"י הנ"ל, אם יש חיוב לשלם דמי הנהרג לצאת ידי שמים. ואף אם דברי החזון איש הם גם לענין סדר הירושה, אין הם אלא רק לפי דרכם של התוס', שמדין התורה אין שייך כלל חיוב דמי הנהרג, וכמבואר בדברי החזון איש שתלה דבריו במה שהכריע במקום אחר כדעת התוס'.

אבל לפי דרכם של רש"י והגהות אשר"י שיש חיוב לצאת ידי שמים לשלם ממון הנהרג, נמצא שכשחוק המדינה קובע לשלם דמים אלו יכולים היורשים על פי התורה לתפוס אותו מצד החיוב שיש בו על פי התורה לצאת ידי שמים, ולא יוכלו להוציא מידם.

עשיית כפרות לעובר והזכרת העובר ב'מי שברך'

כתב הרמ"א (או"ח סי' תרה ס"א) לענין מנהג עשיית הכפרות בערב יום כפורים, שנוהגים ליקח תרנגול זכר לזכר, ולנקבה לוקחין תרנגולת, ולמעוברת לוקחים ב' תרנגולים אולי תלד זכר. וכתב בביאור הגר"א (סק"ה) שהטעם שלוקחים רק ב' תרנגולים ואין לוקחים ב' תרנגולות ותרנגול אחד, על הצד שמא העובר נקבה היא, הוא משום שנוקטים להלכה כשיטה הראשונה שהביאו התוס' בסוגיין שעובר ירך אמו לכל דיני התורה, ולא כדעת ר"ת שסובר שעובר לאו ירך אמו, ולכן אם העובר נקבה היא, הרי התרנגולת שלוקחים עבור אמה עולה גם לה, שכירך שלה היא.

אך במגן אברהם (סק"ב) כתב שהטעם שאין לוקחים שתי תרנגולות הוא משום ששני אנשים יכולים לקחת כפרה אחת, וכן כתב במשנ"ב (סק"ג) וכתב שאפילו שני בני אדם יכולין ליקח כפרה אחת אם אין ידם משגת.

אך בביאור הגר"א חלק על המגן אברהם וכתב שרק בנדבה מצאנו ששנים מנדבים קרבן אחד, אבל כפרות אינן דומות לנדבה אלא לקרבנות חובה הבאים לכפרה, ובכפרה אין שנים מתכפרים בקרבן אחד כמבואר ברמב"ם (מעשה הקרבנות פי"ד ה"א), [וכן הקשה באליה רבה (סק"ח) על המג"א], ולכן נקט שאין הטעם בזה אלא משום שעובר ירך אמו וכדעת הראשונים שפסקו כן להלכה.

אמנם האריז"ל (שער הכוונות דרושי יום הכפורים בהקדמה) כתב שלאשה מעוברת ישחוט מספק ב' תרנגולים, אחד זכר אולי הולד זכר, ותרנגולת אחת נקבה אולי הולד נקבה, ועוד תרנגולת אחת בשביל האשה עצמה, נמצא שהם ג' תרנגולים, ב' נקבות וא' זכר לכל אשה מעוברת, והביאוהו במג"א (שם) ומשנ"ב (שם).

ובתורת היולדת (פי"ט ס"י) דן בדבר ברכה לעובר בברכת מי שברך, אם יש לומר בברכת מי שברך שיברכו את האשה עם עוברת. וכתב שלפי מה שפסק הגר"א שאין צריך להביא תרנגולת לכפרות בשביל העובר כיון שאם היא מעוברת נקבה תצא באותה תרנגולת של האם משום שלהלכה עובר ירך אמו, אם כן נראה שכשם שלא שייך להזכיר בברכת מי שברך שהשי"ת ישלח רפואה שלימה לאשה פלונית ולרגלה, כך אין להזכיר במפורש את עוברת, כיון שעובר ירך אמו.

ומה שמביאים תרנגול על הצד שיהיה העובר זכר היינו משום שאמנם עובר ירך אמו אולם הוא ירך זכר, ולכן צריך להביא גם תרנגול. אבל לענין מי שברך אין נפקא מינה בדבר אם הוא ירך זכר או נקבה, ואין להזכירו בברכה.

אך הביא (נדפס במהדורה השניה) בשם הגר"ח"פ שיינברג שדעתו שיש להתפלל גם על העובר, כיון שתפילת מי שברך אינה רק על ההווה אלא גם על העתיד, וכנוסח הברכה 'הוא יברך' בלשון עתיד, וכיון שבעתיד מיד אחר הלידה לא יהיה ירך אמו אלא אדם לעצמו, אפשר וראוי כבר להתפלל עליו, וכמו שנוהגים.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

התרחקות מליהנות מקופה של צדקה

בגמרא דרשו את הפסוק (יחזקאל יח ו) 'ואל אשה נדה לא יקרב', שלא נהנה מקופה של צדקה, וכתב רש"י (ד"ה שלא) שהוא דבר גנאי לאדם הגון. וביאר **בערוך לנר** (ד"ה שלא), שאף על פי שבמשנה (פאה פ"ח מ"ט) משמע שאיסור גמור הוא ליהנות מן הקופה כשיש לו מזון י"ד סעודות, ואמרו שם שכל מי שאינו צריך ליטול ונוטל אינו נפטר מן העולם עד שיצטרך לבריות, יש לומר שכאן מדובר במי שאין לו ואעפ"כ אינו נוטל, ואמרו במשנה (שם) שעל זה נאמר (ירמיה יז ז) 'אשרי הגבר אשר יבטח בה', וזהו שכתב רש"י שהוא גנאי לאדם הגון, שנוטל ואינו בוטח בה'. [ובברכת אברהם בסוגיין העיר שעדיין חידוש הוא לומר שזהו גנאי לאדם הגון].

והרמב"ם (מתנות עניים פ"י ה"ט) **והשו"ע** (יו"ד סי' רנה ס"ב) פסקו להלכה את ג' החלוקות שנתבארו במשנה בפאה הנ"ל, שכל מי שאינו צריך ליטול ומרמה את העם ונוטל אינו מת מן הזקנה עד שיצטרך לבריות, והרי הוא בכלל 'ארור הגבר אשר יבטח באדם' (שם יז ה), וכל מי שצריך ליטול ואינו יכול לחיות אלא אם כן נוטל כגון זקן או חולה או בעל יסורין ומגיס דעתו ואינו נוטל הרי זה שופך דמים ומתחייב בנפשו ואין לו בצערו אלא חטאות ואשמות, וכל מי שצריך ליטול וציער עצמו ודחק את השעה וחיה חיי צער כדי שלא יטריח על הציבור אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו, ועליו ועל כל כיוצא בזה נאמר 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' (שם יז ז).

ו**כתב בערוך השולחן** (יו"ד שם ס"ב), שלא שיבחו את מי שאין לו מעות משלו ואף על פי כן נמנע מליטול מן הצדקה, אלא כשטעמו שמחמתו הוא נמנע ליטול צדקה הוא כיון שאינו רוצה להטריח על הציבור.

אבל אם מחמת הגאווה אינו נוטל, הרי הוא בכלל החלוקה האחרת שנאמרה במשנה שם, שכל מי שצריך ליטול ואינו יכול לחיות אלא אם כן נוטל, ומגיס דעתו ואינו נוטל, הרי זה שופך דמים ומתחייב בנפשו ואין לו בצערו אלא חטאות ואשמות.

ובברכי יוסף (יו"ד שם סק"ב) כתב שעיקרן של דברי חז"ל הוא שלא יהנה מהבריות כלל אף אם הוא שלא בדרך צדקה אלא בדרך מתנה, אלא שחכמים הראשונים משום עת לעשות התירו ליהנות, וכתבו שכל מה שנהגו תנאים ואמוראים שלא ליהנות היה מתורת חסידות.

ובשו"ת משנה הלכות (ח"י"ב סי' קנו) כתב שאמר לאדם אחד שאין לאדם ליהנות מצדקה וידחוק עצמו בכל האפשר כדי שלא יקבל צדקה, והיה תמוה בעיניו שהרי אדרבה העני עושה מצוה בבעה"ב שעושה עמו חסד ויש לשניהם מצוה, וגם כי ראינו כמה צדיקים שקיבלו צדקה.

ובתשובתו הביא דברי הפוסקים הנ"ל במעלת מי שצריך ליטול ואינו נוטל, ואת המבואר בסוגיין שגנאי הוא לאדם הגון ליהנות מן הצדקה עד שדרשו הכתוב ואל אשה נדה לא יקרב על מי שלא נהנה מקופה של צדקה, וכתב שאדם הגון הוא כל סתם בני אדם הגונים, ולא דווקא צדיקים או חסידים.

ריבוי שמות לאדם אחד

בסוגיין, אמר רבי יוחנן חמשה שמות יש לו, זמרי ובן סלוא ושאלו ובן הכנענית ושלומיאל בן צורי שדי וכו'. וכתב במשנת אברהם על ספר חסידים (ח"ג עמ' קפח), שקריאת הנולדים בשני שמות, כמו שהוא רגיל בזמנינו, 'אברהם משה' יצחק יהודה' וכדומה וכן לשמות נשים, הוא דבר שלא היה בדורות קדומים, כי הגם שמצאנו אנשים שנקראו בשני שמות, כמו שנקרא זמרי בכמה שמות וכמבואר בסוגיין, אבל לא נקראו בשניהם כאחת, אלא פעם נקרא בשם אחד ופעם בשם שני. ואפשר שאלו היו קוראים אותו בשם זה ואילו אחרים היו קוראים אותו בשם השני, אבל לא מצאנו שיקראו את האדם בשני השמות יחד.

ו**כתב שקרוב הדבר לודאי**, שהשמות הכפולים נסתפחו לישראל בגלות מן הנכרים הרגילים לקרוא את ילדיהם בכמה שמות, על שמות המלכים שלהם שלרוב היו להם שמות כפולים, אבל בישראל לא מצאנו לא במלכי יהודה ולא במלכי ישראל אף מלך אחד שהיו לו שני שמות. וכן הנביאים לא נקראו אלא בשם אחד. וכמעט שלא נמצא תנא או אפילו אמורא בעל ב' שמות.

אמנם **השל"ה** (פרשת וישלח תורה אור סי' ה, לג כ) כתב, שקיבל בפירוש מאמר רז"ל (תענית ה:): במה שאמרו יעקב אבינו לא מת, שהוא כפשוטו אע"ג שחנטו אותו החונטים. כיצד, יש לו שני שמות יעקב וישראל, וריבוי השמות מורות על ריבוי כוחות נפשיות ממדריגות הנשמות. וכשהתאבל על יוסף בנו, מכח צערו יצא נפש יעקב וחלק זה מת, ולא נשאר בו רק חלק ישראל. וזה הדבר היה לאחר שתכף עליו האבילות והצער, דהיינו כשלקחו את בנימין, 'ויאמר להם יעקב אביהם אותי שכלתם יוסף איננו שמעון איננו ואת בנימין תקחו' (בראשית מב לו), אז פרחו ממנו נפש יעקב. ומאותו פעם לא הזכירה אותו התורה בשם יעקב רק בשם ישראל, כי יעקב היה מת. עד שבבשורת יוסף נאמר 'ותחי רוח יעקב' (שם מה כז), שהרוח של יעקב חזר אליו ויחי. נמצא שבחלק יעקב כבר היתה תחיית המתים, ואינו בדין שימות עוד, ונשאר זה החלק חי נצחי, כי חזר לאחר התחייה להיות בנפש חי נצחי. וחיות הגופני היה מצד נפש ישראל, וזה החלק מת כמו שנאמר (שם מז כט) 'ויקברו ימי ישראל למות'. אבל יעקב נשאר חי מחופף הנפש בלבוש שלו.

ומבואר שריבוי השמות שיש לאדם אחד מורה על ריבוי כוחות נפשיים ממדרגות הנשמות. ובספר **זכר דוד** (מאמר א פפ"ו) הביא דבריו וכתב שריבוי השמות אשר ישם ה' בפי אבי הבן מורה על ריבוי כוחות נפשיים ממדרגות הנשמות, ולכן אין ללעוג במי שמשים לבנו שנים או שלשה שמות כאחד כי לא דבר ריק הוא. והאריך והביא עוד עניינים רבים במעלת וסדרי קריאת השמות, וכתב שמתוך דברים אלו כל השופט בצדק ישפוט שכל השמות ניתנים ע"י הקב"ה בפי ההורים, וצריך להזהר בהן לבל יתערב זר בתוכם אלא מעצמם יבררו וילבנו השמות הראויים להיקרא לילדיהם.

ו**כתב שם עוד** (פ"פ ר"ט), שהצדיקים נקראו בכמה שמות לפי שכל שם גורם לצדיק תוספת קדושה כפי בחינתו ומדרגתו, וממנו בא לו תוספת רוח חכמה ודעת, שחכמתו נמשכת לו מבחינת שמו, ולכן אמרו שבצלאל על שם חכמתו נקרא, עי"ש.

כבוד הכהונה בזמן הזה שאין בגדי כהונה

במשנה שהובאה בסוגיין מבואר שכהן שעבד עבודה בבית המקדש כשהוא מחוסר בגדים [שלא לבש בגדי כהונה], חייב מיתה בידי שמים. ונתבאר בגמרא הטעם, לפי שבזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והרי הם זורים, וזר ששימש חייב מיתה בידי שמים.

המרדכי (גיטין פ"ה רמז תסא) כתב, מעשה בכהן שיצק מים על ידי ר"ת, והקשה לו תלמיד הרי שנינו בירושלמי (ברכות פ"ח ה"ה) המשתמש בכהונה מעל, והשיב לו אין בהם קדושה בזמן הזה, שההלכה היא שבזמן שבגדיהם עליהם קדושה עליהם ואם לא לא. והקשה א"כ כל מיני קדושה לא יעשו להם, ושתק ר"ת. והשיב ה"ר פטר שאף על פי שיש בהן קדושה יכול למחול. **והרמ"א** (או"ח סי' קכח סמ"ה) פסק להלכה על פי המרדכי, שאסור להשתמש בכהן אפילו בזמן הזה, והוא כמועל בהקדש, אם לא מחל על כך. [ועיי"ש במשנ"ב וביאור הלכה לענין שימוש בשכר ושימוש שאינו בזוי ודין כהן עם הארץ].

ובשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' ס) הביא שהחתם סופר ביאר דברי רבינו תם, שכוונתו היא בצירוף דברי רבינו פטר שמועילה מחילה, משום שרבינו תם נקט שמעיקר הדין אין מחילה יכולה להועיל, כיון שכבוד הכהונה אינו כבודו של הכהן אלא כבוד ה', ואינו שייך לו שימחל עליו, וכמו שכתב **הרמב"ם** (ספר המצוות עשה לב), שציונו לכבד זרע אהרן ולנשאים ולרוממם ונשים מדרגתם מדרגה קודמת וראשונה, ואפילו ימאנו אותו לא נשמע מהם, וזה כולו הגדלה לאל יתעלה אחר שהוא לקחם ובחרם לעבודתו ולהקריב קרבנותיו. והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו (ויקרא כא ח) 'וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב קדוש יהיה לך', ובא הפירוש (גטין נט): וקדשתו לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון, ולשון ספרא (פ"א הי"ד) גם כן וקדשתו על כרחו, רוצה לומר כי זה ציווי נצטוינו בו ואינו בבחירת הכהן. ובה חידש רבינו תם, שבזמן בית המקדש שהיתה כהונתם עליהם על ידי שהיו בגדיהם עליהם, היתה מצות 'וקדשתו' מצווה לכבד את ה', ולכן לא היתה מועילה בה מחילה וכדברי **הרמב"ם**. אבל בזמן הזה שאין בגדיהם עליהם אין קדושתם עליהם, והיינו שאינם ראויים להקרבת קרבנות, ושוב אין שייך לכבדם מצד כבוד ה' שהם משרתיו ומקריבי קרבנותיו. וכיון שבזמן הזה הכבוד שמצד כבוד ה' איננו, מועילה מחילתם וכדברי רבינו פטר. ועל פי זה כתב שאפשר שגם הרמב"ם סובר שמועילה מחילה בזמן הזה, כיון שאין בגדיהם עליהם, וכדעת ר"ת.

ועל פי זה כתב בדבר כהן יחיד בעיר גדולה, שביקשו ממנו למחול על כבודו ועל מצות 'וקדשתו' לקרותו לתורה ראשון, וכתב שיש להכריע כדברי **הרמ"א** (הנ"ל) שמחילת הכהן מועילה כיון שאפשר שגם הרמב"ם מודה בדבר וכנ"ל, אלא שמהיות טוב ראוי שיצא הכהן מבית הכנסת [וכמו שכתב הרמ"א (או"ח סי' קלה ס"ה) לגבי קריאה בתענית כשאין הכהן מתענה, שקוראים לישראל והכהן יצא מבית הכנסת], ובלבד שלא תעקר המצוה לגמרי אלא יעשו כן לעיתים בלבד, ועל דרך שכתב החתם סופר (שו"ת או"ח סי' כד-כה, הובא במשנ"ב סי' קלה ס"ק יח), שמה שכתב מהרי"ק שקהל שנוהגים מקדם שבשבת בראשית אחד מהקהל מתנדב מעות לצורך ביה"כ נ"ד כדי שיקרא ראשון בהתחלת התורה, והכהן אינו רוצה למחול, אין חוששין לדבריו, ויעשו הקהל כמנהגם מאחר שמנהג קדום הוא שנתקן לכבוד התורה, וכתב החתם סופר שזהו דווקא בנידון כזה שהיה מנהג קדום ומוסכם לכל שנעשה גם ברשות הכהנים שהיה מנהגם מעולם לצאת בעת שקוראים להישראל משום עליו וכבוד התורה שמתנדבים דמים יקרים בעד קריאת פתיחתה, משא"כ בעיר שרצו לעשות מנהג קבוע למכור המצוות שלא ברשות הכהנים ושכהנים יצאו בשעה שקורין בתורה, אין רשות בידם להוסיף משו"ת דברי יואל סי' קנד בענין זה ולהביא את תמצית דבריו בצורה נכונה.

כפתור

מי שנתחייב בשתי מיתות בית דין נידון בחמורה

כתיב (בראשית יח כ-כא) 'ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד' וכו'. יש לדקדק כפל הלשון במלות שונות. עוד יש לדקדק באומרו ארדה נא ואראה כו', ופירש רש"י ז"ל לימד לדיינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה. וקשה, הא דנים גם על פי עדים בלא ראיה. וי"ל עם מה דאמרינן בגמרא מי שנתחייב שתי מיתות נידון בחמורה. והקשו התוספות (ד"ה ונגמר) הא עדים האחרונים שהעידו על החמורה ה"ל עדות שאי אתה יכול להזימה, דהא גברא קטילא בעו למיקטל. וי"ל כגון שראו הדיינים בעצמם. והנה משפט סדום שהיה חרוץ מאד, היינו לפי שלא היה כמוהם לרעה, כאשר העיד הכתוב (בראשית יג, יג) ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד. ואמנם ידוע (שבת קה ב) כך הוא דרכו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך כו', ומסתמא גם בסדום תחלה היה להם חטאים קלים אשר לא היה מגיע להם משפט חרוץ ההוא אלא משפט קל מזה, רק שנענשו בחמורה כדן מי שנתחייב ב' מיתות.

והיינו דקאמר זעקת סדום ועמורה כי רבה מכבר, וכעת וחטאתם כי כבדה מאד, חמור יותר מהראשונות, ובהא לא מהני עדים כקושית התוספות, לכן ארדה נא ואראה בעצמי, ואתי שפיר לימוד לדיינים שבהאי גוונא אין דנין אלא בראיה, עכ"ד הגאון מגן אברהם בספרו שמן ששון (ריש פרשת וירא) ודברי פי חכם חן שפתיים ישק. ואומרו וחטאתם בלשון חטא, עם שזה השני הוא חמור מהראשונות, היינו דלפי שעבירה גוררת עבירה (אבות פ"ד מ"ב) לכן אף שהוא חמור יותר מ"מ יקרא לשון חטא, דדמי קצת לשוגג עם היותו חמור מאד, וק"ל.

(עריב נחל, שבת שובה - דרוש ו)

ואת אשת רעהו לא טמא שלא ירד לאומנות חבירו

הענין מה שמכנה הנביא היורד חבירו בשם טימא את אשת רעהו, משום דהדרך הוא של יורדי לאומנות חבירן להזיל המקח, ובהא האופן יוכלו לירד לאומנתם, דהכל נמשכים אצלם מפני הזול, נמצא דהיורד לאומנות חבירו לא יועיל לעצמו, אחרי דאינו משתכר רק דבר מועט ומזיק לחבירו. וכן הבא אל אשת רעהו לעצמו לא יועיל דאסורה לו כנ"ל, ולבעלה הוא מזיק שהוא מוכרח לגרשה עבור, זה נמצא דשפיר יש להם השתוות זה לזה.

(קדוש ישראל, נשא)

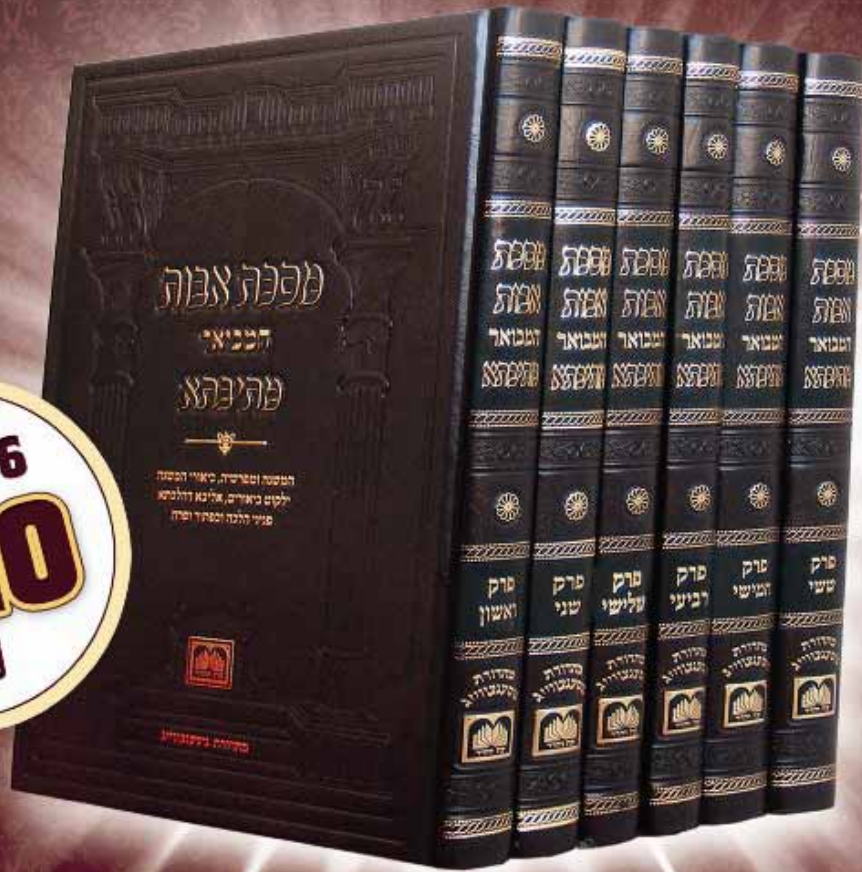
הגונב את הקסוה קנאין פוגעין בו

איתא במדרש המשכן נתקדש בעמידה בפריקה ובמישיחה, שגם הפריקה היתה גורם להקדושה כדאיתא כל יום משבעת ימי המלואים היה משה מעמיד המשכן ומפרקו, שמשה רבינו הכין לכל המקדשים, ומורא מקדש הוא לעולם, איתא במשנה הגונב את הקסוה קנאין פוגעין בו, ובגמרא מאי קסוה אמר רב יהודה כלי שרת וכן הוא אומר את קשות הנסך, והיכא רמיזא 'ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו', ולמה לא קנתי בפירוש הגונב כלי שרת, אלא הא דקנאין פוגעין בו מפני שמכניס הקדושה למקומות שאינם ראויים, ולא יבואו לראות כבלע את הקדש, כי הקדושה צריכה להיות טמונה ושם חביון עוזו שזהו כבודה, איתא בזה"ק ותגנב רחל את התרפים וגו' ובגין בזיונא דעבודה זרה שוי לון תחותה עד דלא יכיל למללא וכו' והשתא מה כתיב ותשב עליהם וכו', ובקדושה גם כן על ידי שמכבדים הקדושה היא מתגלית.

(אמרי אמת, נשא)

6 כרכים
240
 ש"ח

'מת'בתא' על מסכת אבות

כינוס עשיר מאוצרותיהם של חכמי הדורות, יוצרים תענוג צרוף בלימוד מסכת אבות, כאשר הדיק האיכות והפאר מתמזגים במאות מעלות טובות והוספות רבות הנחוצות להבנת דברי הקדמונים כמלאכים. הכל, בפונדק אחד מפואר בהדרו, בעימוד משובב לב ומאיר עיניים שטרם נראה כמותו.

המשנה ומפרשיה - כל מפרשי המשנה ערוכים מחדש * ביאורי המשנה * ילקוט ביאורים * אליבא דהלכתא פניני הלכה * כפתור ופרח * מבוא מיוחד על מסכת אבות

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בהנויות הספרים המובחרות
 מוקד הזמנות: 1800-22-55-66